

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXI. De præsumptione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

inter peccata mortalia. Virtutibus autem theologice opponitur infidelitas, desperatio, & odium Dei, inter quæ odium, & infidelitas, si desperationi cõparetur, inueniuntur secundum se quidem, id est, secundum rationem propriæ speciei, grauiora. Infidelitas enim provenit ex hoc, quod homo ipsam Deum veritatem non credit. Odium uerò Dei provenit ex hoc, quod uoluntas hominis ipsi diuinæ bonitati contraariatur. Desperatio autem ex hoc, quod homo nõ sperat se bonitatem Dei participare. Ex quo patet quod infidelitas, & odium Dei, sunt contra Deum, secundum quod in se est: desperatio autem secundum quod eius bonum participatura nobis. Vnde maius peccatum est, secundum se loquendo, non credere Dei ueritatem, uel odire Deum, quam non sperare consequi gloriam ab ipso: sed si comparetur desperatio ad alia duo peccata ex parte nostra, sic desperatio est periculosior, quia per sepe reuocatur a malis, & inducitur ad bona prosequenda: & ideo sublata spe, refrenate homines labuntur in uitia, & a bonis laboribus retrahuntur. Vnde super illud Prou. 24. Si desperaueris lapsus in die angustia, minuetur fortitudo tua, dicitur glo. Nihil est execrabilius desperatione, quam qui habet & in generalibus huius uitæ laboribus, & quod peius est, in fidei certamine constantiam perdit. Et Ild. 7 dicit in lib. de Summo bono. Perpetrare flagitium aliquod, mors animæ est: sed desperare est descendere in infernum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

A Gregor. desperationem enumerat inter ea, quæ procedunt ex accidia.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum * est, obiectum spei est bonum arduum possibile adipisci uel per se, uel per alium. Dupliciter potest ergo in aliquo spes deficere de beatitudine obtinenda. Vno modo, quia non reputat eam ut bonum arduum: alio modo, quia non reputat eam ut possibilem adipisci uel per se, uel per alium. Ad hoc autem quod bona spiritualia non sapiant nobis quasi bona, uel non uideantur nobis quasi magna bona, præcipue perducimur per hoc, quod affectus noster est instans amoris delectationum corporalium, inter quas præcipue sunt delectationes ueneræ. Nam ex affectu harum delectationum contingit, quod homo fastidit bona spiritualia, & non sperat ea, quasi quædam bona ardua: & secundum hoc desperatio causatur ex luxuria. Ad hoc autem quod aliquid bonum arduum non æstimer, ut possibile sibi adipisci per se, uel per alium, perducitur ex nimia deiectione, quæ quando in affectu hominis dominatur, uidetur ei quod nunquam possit ad aliquod bonum reuenari. Et quia accidia est tristitia quædam deiectiua spiritus, ideo per hunc modum desperatio ex accidia generatur: hoc autem est proprium obiectum spei, scilicet quod sit possibile. Nam bonum, & arduum etiam ad alias passiones pertinent. Vnde specialius oritur ex accidia. Potest tamen oriri ex luxuria, ratione iam dicta. Vnde patet responsio ad primum.

odii, abominationis, tristitia, de bonis spiritualibus, & ira contra ingerentes spiritualia impediencia carnalia. Hæc enim ex paruipensione spiritualium insurgunt: sed accidia deiectionis, quæ respicit possibile determinaturatum bonum arduum.

q. 17. art. 1. & 1. 2. q. 40. art. 1. & 2.

In corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Utrum desperatio ex accidia oritur.

Super questionis uiginti articulum quartum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod desperatio ex accidia non oritur. Idem enim nõ procedit ex diuersis causis: desperatio autem futuri seculi procedit ex luxuria, ut dicitur Greg. 31. Moral. nõ ergo procedit ex accidia.

C Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 1. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

D ¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

¶ 2. Preterea. Sicut spei opponitur desperatio, ita gaudium spirituali opponitur accidia: sed gaudium spirituale procedit ex spe, secundum illud Roma. decimo secundo. Spe gaudentes. ergo accidia procedit ex desperatione, & non e conuerso.

E Ad hoc breuiter dicitur, quod hic non est sermo de possibili absolute, sed ut determinat bonum arduum. Tale enim conat solus spei est de proprio obiectu, ut ad quod. & consequenter desperatio misuta quo. Et hæc intentio auctoris patet ex eo, quod hic incedit docere, quod luxuria detinendo affectum ad carnalia, & per hoc spiritualia aut non bona, aut non magna bona afferens, non est proprii causa desperationis, sed causa cõis multarum malarum passionum erga bona spiritualia, puta

QVAESTIO XXI.

De presumptione, in quatuor articulos diuisa.

Super quatuor uiginti articulum primum.

EINDE considerandum est, de presumptione.

Et circa hoc queruntur quatuor.

¶ Primo, Quid sit obiectum presumptionis.

IN art. 1. q. 21. notato Nouitio primo, q. 1. sumptio, licet primo imposta sit ad significandum morale uitium in ordine ad propriam uirtutem, de quo in loco proprio inferius erit questio, translatum tamen est propter G. 2. simili-

Secunda Secunda S. Thomæ.

similitudinem ad significandum utrumque theologikum, de quo est hic quaestio: unde praesumptionis uocabulum non solum a quo uocum est in usu iustitiam, & moralium, sed etiam in ipsa morali theologia a quo uocum est: Et propterea in corpore articuli huius utraque significatio exprimitur. Obserua igitur caute, de qua praesumptione sermo incidit.

In eodem 1. art. in responsione ad primum dubium occurrit, Quo pacto uerificatur, quod praesumptio dimittit diuinam uirtu em. Videtur enim quod praesumptio uisus sperando ueniam sine penitentia, aut gloriam sine meritis, plus speret, non minus, quam conueniat Deo: quoniam plus est habere gloriam sine meritis, sicut habuit Christus, quam cum meritis, sicut habent alii: & maioris gratiae effectus habere ueniam sine penitentia, ut habent paruuli in baptismo, quam cum penitentia. Non uidetur ergo uerum, quod praesumptio uisus dum innititur diuinae uirtuti ad consequendum quod Deo non conuenit, dimittat diuinam uirtutem, sed potius eam auget in suo affectu, & effectu intento.

Ad hoc dicitur, quod cum diuina uirtus dupliciter consideretur, scilicet absolute, & ordinate, & hic non sit sermo de ea absolute, sed de ea ordinate, quia est sermo de iustitia diuina, quam praesumptio contemnit: (constat namque diuinam iustitiam ad potentiam Dei ordinatam pertinere, & haec duo uirtus opposita spei, scilicet, desperationem, & praesumptionem, ita Deum respicere, ut illa misericordiam, haec iustitiam contemnat) quia inquam, de uirtute Dei ordinata est sermo, & uirtus Dei a sua sapientia ordinata sic est, ut iustitia mediantem gloriam pro meritis, & ueniam pro penitentia fa-

Li. 14. c. ult. in principio, so. 5.

tionis, cui innititur. **¶** Secundo, Vtrum sit peccatum. **¶** Tertio, Cui opponatur. **¶** Quarto, Ex quo uicio oriatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum praesumptio imitatur Deo, an proprie uirtuti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod praesumptio, quae est peccatum in Spiritu sancto, non innitatur Deo, sed proprie uirtuti. Quotum enim minor est uirtus, tanto magis peccat qui ei nimis innititur: sed minor est uirtus humana, quam diuina, ergo grauius peccat, qui praesumit de uirtute humana, quam qui praesumit de uirtute diuina: sed peccatum in Spiritu sancto est grauissimum. ergo praesumptio, quae ponitur species peccati in Spiritu sancto, inhaeret uirtuti humanae magis, quam diuinae.

¶ 2. Prat. Ex peccato in Spiritu sancto alia peccata oriuntur. Peccatum enim in Spiritu sancto dicitur malitia, ex qua quis peccat: sed magis uidentur alia peccata oriri ex praesumptione, qua homo praesumit de seipso, quam ex praesumptione, qua homo praesumit de Deo, quia amor sui est principium peccandi, ut patet per Augustinum. decimo quarto de ciuit. Dei. ergo uidetur quod praesumptio, quae est peccatum in Spiritu sancto, maxime innitatur uirtuti humanae.

¶ 3. Prat. Peccatum prouenit ex conuersione inordinata ad bonum commutabile: sed praesumptio est quoddam peccatum, ergo magis contingit ex conuersione ad uirtutem humanam, quae est bonum commutabile, quam ex conuersione ad uirtutem diuinam, quae est bonum incommutabile.

SED CONTRA est, quod sicut ex desperatione aliquis contemnit diuinam misericordiam, cui spes innititur, ita ex praesumptione contemnit diuinam iustitiam, quae peccatores punit: sed sicut misericordia est in Deo, ita etiam iustitia est in ipso. ergo sicut desperatio est per auersionem a Deo, ita praesumptio est per inordinatam conuersionem ad ipsum.

RESPOND. Dicendum, quod praesumptio uidetur importare quandam immoderantiam spei. Spei autem obiectum, est bonum arduum possibile. Possibile au-

tem est aliquid homini dupliciter. Vno modo per propriam uirtutem: alio modo non nisi per uirtutem diuinam. Circa utramque autem spem per immoderantiam potest esse praesumptio. Nam circa spem, per quam aliquis de propria uirtute confidit, attenditur praesumptio ex hoc, quod aliquis tendit in aliquod bonum, ut sibi possibile, quod suam facultatem excedit, secundum quod dicitur Iudith sexto. Praesumentes de se, humilias. Et talis praesumptio opponitur uirtuti magnanimitatis, quae medium tenet in huiusmodi spe. Circa spem autem, qua aliquis inhaeret diuinae potentiae, potest per immoderantiam esse praesumptio in hoc, quod aliquis tendit in aliquod bonum, ut possibile per uirtutem, & misericordiam diuinam: quod possibile non est. Sicut cum aliquis sperat se ueniam obtinere sine penitentia, uel gloriam sine meritis. Haec autem praesumptio est proprie species peccati in Spiritu sancto, quia scilicet per huiusmodi praesumptionem tollitur, uel contemnitur adiutorium Spiritu sancti, per quod homo reuocatur a peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, peccatum quod est contra Deum, secundum suum genus est grauius ceteris peccatis. Vnde praesumptio, qua quis inordinate innititur Deo, grauius peccatum est, quam praesumptio, qua quis innititur propriae uirtuti. Quod enim aliquis innitatur diuinae uirtuti ad consequendum id, quod Deo non conuenit, hoc est diminueret diuinam uirtutem. Patet autem quod grauius peccat, qui diminuit diuinam uirtutem, quam qui propriam uirtutem superex-tollit.

AD SECUNDVM dicendum, quod ipsa praesumptio, qua quis inordinate praesumit de Deo, amorem sui includit, quo quis proprium bonum inordinate desiderat. Quod enim multum desideramus, estimamus nobis de facili per alios posse prouenire, etiam si non possint.

AD TERTIVM dicendum, quod praesumptio de diuina misericordia habet conuersionem ad bonum commutabile, in quantum procedit ex desiderio proprii boni: & auersionem a bono incommutabili, in quantum attribuit diuinam uirtuti, quod ei non conuenit. Per hoc enim auertitur homo a uirtute diuina.

ARTICVLVS II.

ARTICVLVS III.

Vtrum presumptio magis opponatur timori, quam spei.

Super quod...

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod presumptio non sit peccatum. Nullum enim peccatum est rō, quod homo exaudiatur a Deo, sed per presumptionem aliqui exaudiuntur a Deo. Dicit enim Iudith 9. Exaudi me miseram deprecantem, & de tua misericordia presumente; ergo presumptio de diuina misericordia non est peccatum.

¶ 2. Præ. Presumptio importat super excessum spei: sed in spe, quod habetur de Deo, non potest esse super excessus, cum eius potentia, & misericordia sint infinita: ergo videtur, quod presumptio non sit peccatum.

¶ 3. Præ. Id quod est peccatum, non excusatur a peccato, sed presumptio excusatur a peccato: dicit enim Magister 22. dist. secundi lib. 3. sententiarum, quod Adam minus peccauit, quia sub spe venie peccauit: quod videtur ad presumptionem pertinere: ergo presumptio non est peccatum.

SED CONTRA est, quod ponitur species peccati in Spiritu sanctum.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, circa desperationem, omnis motus appetitiuus, qui conformiter se habet ad intellectum saluum, secundum se malus est, & peccatum. Presumptio autem est motus appetitiuus, quia importat quandam spei inordinatam: habet autem se conformiter intellectui saluo, sicut & desperatio. Sicut enim saluum est, quod deus penitentibus non indulget, nec quod peccantes ad penitentiam non conuertat, ita fallum est, quod in peccato perseverantibus veniam concedat, & a bono cessantibus opere gloriam largiatur, cui existimant conformiter se habere presumptionis motum. Et ideo presumptio est peccatum, minus tamen quam desperatio, quoniam magis proprium est Deo misereri & parcere, quam punire, propter eius infinitam bonitatem: istud enim secundum se Deo conuenit, hoc autem secundum nostra peccata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod presumere ponitur aliquando pro sperare, quia ipsa spes recta, quæ habetur de Deo, presumptio videtur, si mensuretur secundum conditionem humanam, non autem est presumptio, si attendatur immensitas diuinæ bonitatis.

AD SECVNDVM Dicendum, quod presumptio non importat super excessum spei ex hoc, quod aliquis minus sperat de Deo, sed ex hoc, quod sperat de Deo aliquid, quod Deo non conuenit, quod etiam est minus sperare de Deo, quia hoc est eius virtutem quodammodo diminueret, ut dictum est.

AD TERTIVM Dicendum, quod peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniæ, ad presumptionem pertinet. Et hoc non dimittit, sed auget peccatum. Peccare autem sub spe veniæ quantum doque percipiende cum proposito abstinendi a peccato, & penitendi de peccato, hoc non est presumptio: sed hoc peccatum dimittit, quia per hoc videtur habere voluntatem minus firmatam ad peccandum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod presumptio magis opponatur timori, quam spei. Inordinatio enim timoris opponitur recto timori: sed presumptio videtur ad inordinationem timoris pertinere. dicitur enim Sap. 17. Semper presumit scæua perturbata conscientia. & ibidem dicitur, quod timor est presumptionis adiutorium: ergo presumptio opponitur timori magis, quam spei.

¶ 2. Præ. Contraria sunt, quæ maximè distant: sed presumptio magis distat a timore, quam a spe, quia presumptio importat motum ad rem, sicut & spes, timor autem motum a re: ergo presumptio magis contrariatur timori, quam spei.

¶ 3. Præ. Presumptio totaliter excludit timorem, non autem totaliter excludit spem, sed solum certitudinem spei. cum ergo opposita sint, quæ se interminuunt, videtur quod presumptio magis opponatur timori, quam spei.

SED CONTRA est, quod duo inuicem opposita vitia contrariantur uni virtuti, sicut timiditas, & audacia fortitudini: sed peccatum presumptionis contrariatur peccato desperationis, quod directe opponitur spei: ergo videtur quod etiam presumptio directius spei opponatur.

RESPON. Dicendum, quod sicut Aug. dicit in 4. contra Iulianum. Omnibus virtutibus non solum sunt vitia, manifesta discretione contraria, sicut prudentia temeritas: verum & vitia quodammodo non vereitate, sed quæ ad speciem fallente similia, sicut prudentie astutia. Et hoc etiam philosophus dicit in 2. Ethic. Quod virtus maiorem conuenientiam videtur habere cum uno oppositorum vitiorum, quam cum alio, sicut temperantia cum insensibilitate, & fortitudo cum audacia. Presumptio ergo manifestam oppositionem videtur habere ad timorem, proprie seruilem, cui respicit penam ex Dei iustitia prouenientem, cuius presumptio remissionem sperat: sed secundum fallam similitudinem magis contrariatur spei, quia importat quandam inordinatam spem de Deo. Et quia directius aliqua opponuntur, quæ sunt unius generis, quam quæ sunt generum diuersorum (nam contraria sunt in eodem genere) ideo directius presumptio opponitur spei, quam timori. Vtrumque enim respicit idem obiectum, cui innititur, sed spes ordinate, presumptio inordinate.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod spes abusive dicitur de malo, proprie autem de bono: ita etiam presumptio. Et secundum hunc modum inordinatio timoris presumptio dicitur.

AD SECVNDVM dicendum, quod contraria sunt, quæ maximè distant in eodem genere. Presumptio autem, & spes important motum eiusdem generis, qui potest esse uel ordinatus, uel inordinatus. Et ideo presumptio directius contrariatur spei, quam timori. Nam spei contrariatur ratione propria: differentie, sicut inordinatum ordinato. Timori autem contrariatur ratione differentie sui generis, scilicet motus spei.

AD TERTIVM dicendum, quod presumptio contrariatur timori contrarietate generis: virtuti autem spei contrarietate differentie. Ideo presumptio totaliter excludit timorem etiam secundum genus. Spem autem non excludit, nisi ratione differentie, excludendo eius ordinationem.

